

REKABET FORUMU

Nisan 2016
Sayı: 102

Ayda Bir Yayınlanır

Sahibi: Rekabet
Derneği adına
Dr. Ahmet Fatih Özkan

Editör:
Yrd. Doç. Dr. Şirin Güven
GSM:+90 545 902 80 58
e-posta:
sguven@cankaya.edu.tr

Yayın Kurulu:
İbrahim Gül, Erdal Türkkkan,
Nurkut İnan, Gamze Öz,
Gönenç Gürkaynak, Nejdet
Karacehennem, Hamdi
Pınar, Kubilay Atasayar,
Müfit Sonbay, Nahit Töre,
Uğur Özgöker, Yavuz Ege,
Yılmaz Aslan

Genel Merkez:
Tuna Caddesi No: 27/2
Kızılay, Çankaya ANKARA

GSM:+90.533 6272474
Tel:+ 90.312 435 6813
Faks:+90 312 4356816
e-posta:
rekabetgenel@gmail.com

İstanbul Şubesi:

Başkan: Av. Dr. Kemal
Erol

Adres: Süleyman Seba
Caddesi, Spor Apt. No:
62/4 Akaretler/Valideçeşme
Beşiktaş İSTANBUL
Tel:+90 212 236 53 00

WEB:
www.rekabetderneği.org

İLK YAZI

Prof. Dr. Erdal TÜRKKAN

**AHİLİK SİSTEMİ REKABETÇİ PİYASANIN
ALTERNATİFİ VEYA TAMAMLAYICISI
OLABİLİR Mİ? s.2**

MAKALE

Doç. Dr. Uğur EMEK

**BEĞENDİK-REAL BİRLEŞMESİ VE
İFLASLARIN ERTELENMESİ s.5**

DUYURU

**100. ÖZEL SAYIYA KATKI SÜRESİ TEMMUZ
SONUNA KADAR UZATILDI s.7**

Rekabet Derneği, 20 Mayıs 2004 tarihinde kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür.

Derneğin amacı Türkiye’de rekabet ortamının ve rekabet kültürünün gelişmesine katkıda bulunmaktır. Derneğin üyeleri arasında Rekabet Kurumu ve diğer bağımsız idari otoritelerin eski başkan ve üyeleri, rekabet ve regülasyon ile ilgilenen öğretim üyeleri, bağımsız araştırmacılar, avukatlar, hukukçular, iktisatçılar, bankacılar ve sanayiciler bulunmaktadır.

Derneğin Yönetim Kurulu; **Dr. Ahmet Fatih Özkan (Başkan), Prof. Dr. Erdal Türkkkan (II.Başkan), Av. Dr. İbrahim Gül, Doç. Dr. Nurkut İnan, Yrd. Doç. Dr. Gamze Öz, Yrd. Doç. Dr. Şirin Güven, Doç. Dr. Uğur Emek, Sadık Burak Gelir ve Onur Arı**’dan oluşmaktadır.

Derneğin İstanbul Şubesi **Av. Dr. Kemal Erol** başkanlığında faaliyet göstermektedir. Dernek Rekabet Forumu’nu aylık olarak elektronik ortamda yayınlamakta ve düzenli bilimsel toplantılar düzenlemektedir.

Bu dergide ileri sürülen görüşler yazarlarına ait olup Rekabet Derneği’ni bağlayıcı değildir.

AHİLİK SİSTEMİ REKABETÇİ PİYASANIN ALTERNATİFİ VEYA TAMAMLAYICISI OLABİLİR Mİ?

Prof. Dr. Erdal Türkkan (erdalturkkan@hotmail.com)

Ahilik, Osmanlı döneminde XIII. ve XIX. yüzyıllar arasında ekonomik, sosyal ve dinî hayatı, huzurun ve güvenin tesisi amaçlı olarak yerel düzeyde yönlendiren sivil ve bağımsız bir düzenleyici örgütlenme ve yapılanma olarak nitelendirilebilir. “Milli ve yerli bir ekonomik ve sosyal sistem arayışı” çerçevesinde ahilik geleneğinin yeniden canlandırılması ve hatta rekabetçi piyasanın bir alternatifi haline getirilmesi üstü kapalı bir biçimde de olsa daha sık bir biçimde telaffuz edilmeye başlanmıştır. Bu yazının amacı ahilik sisteminin rekabetçi piyasanın bir alternatifi veya tamamlayıcısı olup olamayacağını tartışmaktır. Bu amaçla rekabetçi piyasa ekonomisi ile ahilik sistemi arasında bir karşılaştırma yapılması yararlı olacaktır. Sorulan soruya anlamlı bir cevap verilebilmesi için bu mukayesenin dört temel noktada yapılması mümkündür.

a) İktisadi Ajanların Faaliyetlerin ve İlişkilerin Niteliği

Gerek ahilik sisteminde gerekse serbest piyasa ekonomisinde piyasaya yönelik üretim yapan ajanlar söz konusudur. Yani her iki sistemde de geleneksel ekonomilerde görülen kendine yeterlik anlayışı ve öz tüketime dayalı üretim söz konusu değildir. Ahilik sisteminde esas olan ekonomik ajanlar esnaf ve sanatkârlardır. Yine bu sistemde çok sınırlı bir işbölümüne dayalı zanaat ve sanatların düzenlememesi söz konusudur. Ahilik sistemi sınırlı teknik ve sosyal işbölümüne ve yüz yüze ilişkilere dayalı yerel bir sistemdir. Buna karşılık rekabetçi piyasa ekonomisinde ekonomik ajanlar firmalar veya teşebbüslerdir. Ayrıca bunların yaptıkları faaliyetler çok ileri bir teknik ve sosyal işbölümüne dayalı tarımsal, sınaî, ticarî, finansal, bilimsel vs. nitelikli mal ve hizmet üretimidir. Rekabetçi piyasa ekonomisinde iktisadî ajanlar yüz yüze temas etmeden piyasa aracılığıyla ilişki kurar. Dolayısıyla alıcının üreticiyi tanınması söz konusu değildir. Piyasa ekonomisinde piyasanın boyutu yerel olabileceği gibi ulusal hatta küresel de olabilir. Bu çerçevede ahilik sistemi, sanayi devrimi öncesine hitap etmektedir. Rekabetçi piyasa ekonomisi ise sanayi devriminden sonra tüm kurum ve kurallarıyla gelişmeye başlamıştır.

b) İktisadi Faaliyetlerin Amacı

Gerek ahilik sistemi, gerekse serbest piyasa ekonomisi bir “ekonomik artık” veya katma değer yaratmaya yöneliktir. Bu katma değer bir kısmı çalışanlara, bir kısmı teşebbüslere ve bir kısmı da regülatör kurumlara ve devlete aktarılır.

Bu açıdan her iki sistem de kendine yeterli geçimlik aile ekonomisinden farklıdır. Ancak rekabetçi piyasa ekonomisinde iktisadî faaliyetlerin amacı kâr maksimizasyonudur. Kâr maksimizasyonu bir yandan maliyetleri minimuma indirmeyi, diğer yandan da en çok istenilen malları istenilen yerde ve zamanda piyasaya sürebilme becerisini gerektirir. Bu koşullarda zarar eden bir teşebbüsün piyasadaki çekilmesi veya az kâr eden teşebbüslerin daha kârlı faaliyetlere geçmesi söz konusudur. Serbest piyasa ekonomisinde piyasaya giriş ve çıkışlarda etkili olan temel kriter, nispi kârlılıktır. Tüm bu özelliklerin bir sonucu olarak serbest piyasa ekonomisinin amacı maddî refah veya gelir maksimizasyonudur. Burada maddî refaha bir ön sınır getirilmesi söz konusu değildir. Ahilik sisteminde ise kâr maksimizasyonu anlayışı bir çeşit tabudur. Bu sistemde sınırlı bir kârlılık amaçlanır. Bu çerçevede nispi kârlılığın düşük olması piyasadaki çekilme nedeni veya kârlılığın yüksek olması piyasaya giriş nedeni olamaz. Maliyet minimizasyonu ve piyasa taleplerine duyarlılık bir öncelik değildir. Ahilikte hammaddeler ve ara mallarında ve işçilikte en ucuz ve avantajlı kaynaklara yönelme yerine bu tür sorunları yerel düzeyde çözümlenme söz konusudur. Tüm bu özelliklerin bir sonucu olarak ahilik sisteminde belli bir maddî refah düzeyi amaçlansa bile bu düzeyin sürekli olarak artırılması bir ön koşul değildir. Sistemin amacı huzur ve güveni tesis etmektir. Diğer bir ifade ile ahilikte huzur ve güven optimizasyonu esastır. Ahilik sisteminin maddî refah maksimizasyonunu sağlayabilecek bir reforma tâbi tutulması sistemin dayanışmacı ruhuyla bağdaşır bir durum değildir.

c) Rekabetin ve Dayanışmanın Rolü

Piyasa ekonomisinin kendi işleyiş dinamikleri çerçevesinde yaşanan rekabet süreçleri sonucunda rekabette sapmaların olması (tekeller ve karteller) olasıdır. Ancak modern piyasa ekonomilerinde rekabetin korunması ve geliştirilmesi söz konusudur. Buna karşılık ahilik sisteminde esas itibarıyla rekabetin yeri yoktur. Ahilikte rekabet, gayri Müslim loncalar ile rekabet edebilme bağlamında değerlendirilmiştir. Ahilikte fiyatların piyasadaki oluşması söz konusu değildir. Ahilik sisteminde fiyatların ve kalitenin yetkili düzenleyici organlarca belirlenmesi esastır. Diğer taraftan ahilik sisteminde “gedik” adı altında tekellere yer verilmesi de söz konusudur. Öyle ki bu tekellerin fiyatları aşırı yükseltmesi sonucunda zaman zaman bunların kısmen ilgası yoluna gidilmiştir. Rekabetin bir önemli gereği de giriş serbestliğidir. Bu serbestlik piyasa ekonomisinde önemli ölçüde sağlanmıştır. Ancak ahilik sisteminde giriş çok katı kurallara bağlanmış ve sınırlandırılmıştır. Girişlerin sınırlandırılması ise, rekabetin en temel kaynağının kurutulması anlamına gelmektedir. Ahilik sisteminde rekabetin olmaması, gerek kaynak tahsisinin etkinliği, gerekse teknolojik gelişmeleri sınırlayıcı bir faktördür. Ahilik sisteminin rekabetçi bir yapıya dönüştürülmesi mümkün ve anlamlı değildir. Çünkü ahilik sistemi rekabet üzerinde değil, dayanışma üzerine kurgulanmıştır. Ahilik sisteminin rekabetçi bir yapıya kavuşturulması dayanışma özelliğinin yok edilmesi

sonucunu doğuracaktır. Rekabetçilik ve dayanışmacılık bağdaştırılabilir özellikler değildir.

d) İnanç Sistemlerinin ve Ahlâkî Değerlerin Rolü

Rekabetçi piyasa ekonomisi her türlü inanç sistemi ile barışık olan evrensel bir sistemdir. Bu sistemde insanların “ahlâklı” olmaları bir gereklilik değildir. İnsanların sadece kendi çıkarlarını düşünmeleri, bazı küçük istisnalar dışında (çevre kirliliği yaratan dışsallıklar gibi) bireysel çıkarlarla toplumsal çıkarların bağdaşmasını sağlayacaktır. Kazancını maksimumlaştırmak isteyen müteşebbis en uygun kaynakları en uygun teknolojiyi seçerek toplumun en çok arzu ettiği malları ürettiğinde hem en yüksek kârı elde ederek çıkarını maksimumlaştıracak hem de toplumsal çıkarlara en üst düzeyde hizmet etmiş olacaktır. Buna karşılık ahilik sistemi, dini referanslardan ve ahlâkî değerlerden soyutlanarak çalışması mümkün olmayan bir sistemdir. Bu nedenle ahilik sisteminde esnaf ve çalıştırdığı kişilere belli ahlâkî normların öğretilmesi, bunlara uyumun sıkı bir biçimde denetlenmesi ve uymayanların da ağır biçimde cezalandırılması söz konusudur. Bu açıdan zorunlu olarak sistemin içinde belli ahlâkî normlara ve sıkı bir hiyerarşiye yer verilmiştir. Harama bakmamak, haram yememek ve içmemek, sabırsız olmamak, yalan söylememek, büyüklerden önce söze başlamamak, başkalarını kandırmamak günlük yaşamı da ilgilendiren ahlâkî normlardır. İş hayatıyla ilgili olarak da kanaatkâr olmak, dünya malına tamah etmemek, yanlış ölçmemek, eksik tartmamak, affedici olmak, cömert davranmak vs. sistemin olmazsa olmaz ahlâkî değerleri arasında yer almıştır. Şüphesiz serbest piyasa ekonomisi de ahlâkî değerlerden tamamen kopuk olarak çalışmamaktadır. İktisadî ajanların kendi inanç ve geleneklerine göre bazı ahlâkî değerleri ön planda tutmaları mümkündür. Ancak bunlar sistemin etkin işleminin bir gereği olmaktan çok bireysel tercihler çerçevesinde anlam kazanmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında ahilik sisteminin rekabetçi piyasa ekonomisinin bir alternatifi olarak düşünülmesi mümkün görünmemektedir. Aslında ahilik, kapitalizm öncesi dönemlerde yaşanan statik ve sınırlı bir teknik ve sosyal işbölümüne dayalı olan artizanal sistem ile uyumlu yerel bir regülasyon sistemidir. Bu sistemin ileri teknik, sosyal ve küresel işbölümüne dayalı dinamik sanayi yapısını regüle edebilmesi maddenin tabiatına aykırı bir beklentidir.

Şüphesiz bazı eski kentlerin artizanlara tahsisi edilmiş geleneksel çarşılarında, bir fantezi unsuru olarak daha ziyade turistik amaçlarla ahilik geleneğinin bazı örf ve adetlerinin yaşatılması söz konusu olabilir. Ancak bu uygulamaları serbest piyasa ekonomisini tamamlayan bir yapılanma olarak değerlendirmek mümkün ve anlamlı değildir.

BEĞENDİK-REAL BİRLEŞMESİ VE İFLASLARIN ERTELENMESİ

Doç. Dr. Uğur Emek (suemek@gmail.com)

Konu basında yer aldı. "Alman perakende devi Metro Group'un mağazalarını satın alan Beğendik iflas erteleme istedi."¹ İflas erteleme başvurusu hem Real, hem Beğendik mağazaları için yapıldı. Mahkeme tedbir kararı vererek şirketleri hacizlere karşı korumaya aldı. Beğendik 2002 yılında da iflasının ertelenmesi için mahkemeden tedbir kararı aldı.²⁻³

Başvuru iki şirket için birlikte yapıldıysa ve erteleme kararı da bu 2 şirket adına verildiyse, rekabet hukukunu da ilgilendiren ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Farklı tüzel kişiliğe sahip şirketlerin birlikte iflas erteleme başvurusu yapabilmeleri için şirketlerin resmî ya da fiilî olarak organik bağlarının olması/birbirlerini kontrol etmesi gerekmektedir.

Beğendik ve Real şirketleri iki yıl kadar önce basının gündemine rekabet hukukunu ilgilendiren bir konuyla geldi. Beğendik ailesinden Hacı Duran Beğendik (HDB) Real hipermarketler zincirini satın almak için Rekabet Kurulu'na birleşme-devralma izni için başvuruda bulundu ve izin aldı.⁴ İlk karardan yaklaşık 4 ay sonra Real'in %15 oranında hissesinin Beğendik ve Beğendik'in %17,5 oranında hissesinin Real tarafından çapraz devralınması işlemi için Kurul'a tekrar başvuru yapıldı ve izin alındı.⁵

İlk başvuru değerlendirilirken; Kurul HDB'nin, Beğendik hissedarları ile akrabalık ilişkisinin bulunması ve işlem öncesinde Beğendik'te genel müdürlük ve yönetim kurulu üyeliği görevlerini yürütmüş olması gerekçeleriyle, Beğendik ile arasında ekonomik bütünlüğün bulunabileceği ihtimalini de ele aldı. Kurul nihaî kararında, başvuru sahibinin "hisse devrinin gerçekleşmesi halinde tedarik, finansman gibi işletmecilik faaliyetlerinin Real'in kendi örgüt yapısı içerisinde, Beğendik'ten bağımsız olarak devam edeceği" yönündeki beyanını inandırıcı buldu. Çapraz hisse devri başvurusunda ise "bildirim konusu işlemin yalnızca azınlık hakkı sağlayan hisse devrinden ibaret olduğu ve kontrol gücü oluşturmadığına" karar

¹ Hürriyet, <<http://www.hurriyet.com.tr/real-ve-begendik-magazalari-icin-iflas-erteleme-istendi-40086868>> Erişim, 22 Nisan 2016.

² NTV, <<http://arsiv.ntv.com.tr/news/151778.asp>> Erişim, 22 Nisan 2016.

³ Güçlü, M. 2016. "İflâs Ertelemesi Uygulamada Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri". Bankacılar Dergisi, 96, s.52-63.

⁴ 16.07.2014 tarih ve 14-24/484-214 sayılı Kurul Kararı.

⁵ 12.11.2014 tarih ve 14-45/808-363 sayılı Kurul kararı.

verdi.⁶ Ayrıca, “salt çapraz hisse sahipliğinden yola çıkılarak şirketlerin rekabete duyarlı gizli bilgilere erişmesinden söz edilemeyeceğini” belirtti. Sonuç olarak, Kurul “mağaza konumlarının iki şirket arasındaki fiilî rekabetin sınırlı olduğunu göstermesi, şirketlerin pazar paylarının düşüklüğü ve devralınan hisse oranlarının azınlık hakları dışında imtiyazlı sayılabilecek herhangi bir hak tanımadığı dikkate alındığında, işlem sonucunda tehlikeli bir koordinasyon riskinin ortaya çıkmayacağı kanaatine ulaştı” ve hisse devrine izin verdi.

Kurul’un bu kararından yaklaşık 16 ay sonra Beğendik ve Real koordinasyon içerisinde bulunup, grup şirketi olarak iflasın ertelenmesi için mahkemeye başvurdu ve erteleme kararı aldı.

Geriye şu meşru soruların sorulması kaldı:

1) Kurul’un rekabet sorunu yaratmayacağı nedeniyle zaten izin verebileceği devralma işleminde şirket yetkilileri neden ısrarla Real’in Beğendik’ten bağımsız biçimde kendi örgüt yapısı içerisinde karar alıp yönetileceğini ısrarla iddia etti? Bu savunmadan sonra ne değişti de iki şirketin iktisadî bütünlük içerisinde hareket ettiği iddia edilerek iflas erteleme başvurusunda bulunuldu?

2) Beğendik-Real kararında ne farklıydı da Kurul aile bağlarını teşebbüs bütünlüğü içerisinde görmedi? Somut olay karşısında, Rekabet Kurulu Real-Beğendik hisse devir başvurusunda “kontrol gücü” oluşmadığı yönündeki kararını gözden geçirecek mi?

3) Devralma başvurularında şirket sahipleri Real ve Beğendik’in birbirinden bağımsız faaliyet göstereceğini ısrarla iddia etmişken ve iktisadî teşebbüs tanımı yapabilecek yegâne uzman kuruluş Rekabet Kurulu da bu beyana inanarak devralma işlemine izin vermişken iflas erteleme kararı veren sayın mahkeme Real ve Beğendik’in iktisadî bütünlük içerisinde bulunduğuna/grup şirketi olduğuna nasıl ve neden karar verdi? Sayın mahkeme bu konuda hangi ölçütü kullanarak "iktisadî bütünlük/kontrol/grup" kararı verdi? Sayın mahkeme HDB'nin Real'i devraldığı ve Beğendik-Real hisse devri işleminde "bu şirketlerin birbirinden bağımsız kuruluşlar" olduğu yönündeki Rekabet Kurulu kararını dikkate aldı mı? Almadıysa neden almadı? Sorular ilgililerden cevap bekliyor.

⁶ Kurul daha önce aile bağları ve ekonomik çıkar birliği kavramları dikkate alarak kardeşleri aynı ekonomik bütünlük içerisinde değerlendirdi. Bu değerlendirmede de şu gerekçeyi kullandı: "...her ne kadar aile bağları ekonomik bütünlük tespiti için yeterli olsa da, bazı istisnai durumlarda kardeşlerin kontrol ettiği farklı şirketler farklı teşebbüsler olarak da değerlendirilebilmektedir. Burada önemli olan, yapılacak değerlendirmede sadece şekil üzerinden ya da beyanlara dayanarak değil, söz konusu yapılanmanın zamanlaması, uygulanışı ve sonuçları gibi esasa olan etkisinin de dikkate alınması gerekliliğidir." (16.12.2010 tarih ve 0-78/1643-608 sayılı Kurul Kararı). Kurul daha önceki kararlarında yaptığı ayrıntılı tartışmalara değinme ihtiyacı dahi duymadan, Beğendik-Real birleşmesinde aile bağlarını teşebbüs bütünlüğü içerisinde görmedi.

DUYURU

100. ÖZEL SAYIYA KATKI SÜRESİ TEMMUZ SONUNA KADAR UZATILDI

Rekabet Forumu'nun 100. Özel Sayısı, editör kitap şeklinde yayımlanacaktır. Kitapta rekabet hukuku ve politikası, rekabet iktisadı, regülasyon, rekabet perspektifinden enerji hukuku ve telekomünikasyon hukuku alanlarıyla ilgili bölümlere yer verilecektir. Kitaba bölüm yazmak isteyen akademisyenler, uygulamacılar ve diğer tüm ilgililer **31 Temmuz 2016** tarihine kadar hazırladıkları yazılarını rekabetgenel@gmail.com adresine gönderebilirler. Gönderilen yazılar incelenecek ve editör tarafından yayımlanması uygun görülen yazılara kitapta yer verilecektir.

REKABET FORUMU İÇİN Makale Çağrısı

Sayın Dernek Üyelerimiz ve Okurlarımız,

2004 yılından itibaren online olarak aylık yayımlanan Rekabet Forumu; rekabet hukuku, rekabet politikası, rekabet iktisadı ve regülasyon alanlarıyla işigal eden tüm kamu kurum ve kuruluşlarına, özel sektör temsilcilerine, Barolara ve üniversitelere gönderilmektedir.

Değerli Dernek Üyelerimizden ve okurlarımızdan yaptıkları inceleme, araştırma, yorum ve değerlendirmeleri Rekabet Forumu'na makale formatında göndermelerini bekliyoruz. Katkılarınız yalnız Forum'u zenginleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda ilgili yazılardan yararlanan kitlenin de genişletilmesini sağlayacaktır.

Rekabet Forumu'nda yayımlanmasını istediğiniz yazılarınızı Editör Yrd. Doç. Dr. Şirin Güven'e sguven@cankaya.edu.tr adresinden gönderebilirsiniz.